

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การดำเนินคดีอาญามีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย และระเบียบต่างๆ ก็มีบทบัญญัติที่มุ่งประสงค์จะรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยไว้หลายประการ ทั้งในเรื่องการรับรองสิทธิในการรับรู้กระบวนการพิจารณา หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการต่อสู้คดี หลักรับรองสิทธิ ขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลย และสิทธิในเรื่องอื่น ๆ แต่ในกรณีที่ ผู้ต้องหาและจำเลยเป็นชาวต่างประเทศที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ แม้จะมีกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว แต่ผู้ต้องหาและจำเลยก็อาจจะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกับผู้ต้องหาและจำเลยที่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ เนื่องจากผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย ไม่ทราบว่าตนเองมีสิทธิตามกฎหมายอย่างไร กฎหมายของประเทศไทยให้การคุ้มครองสิทธิของตนไว้อย่างไร ซึ่งอาจทำให้ภาพพจน์ของกระบวนการยุติธรรมของไทยในสายตาชาวต่างประเทศไม่ดีนัก ทั้งๆที่ตามกฎหมายของประเทศไทยก็มุ่งประสงค์จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยโดยเท่าเทียมกัน ไม่เลือกว่าผู้ต้องหาและจำเลยนั้นจะเป็นชนชาติใด เป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศพูดภาษาไทยได้หรือไม่ ซึ่งเห็นได้จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบของกรมตำรวจ ระเบียบของสำนักงานอัยการสูงสุด และระเบียบของกระทรวงยุติธรรม รวมทั้งวิธีปฏิบัติต่างๆ ในกรณีที่มึคดีเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งในบางเรื่องก็มีการออกระเบียบหรือกฎเกณฑ์พิเศษเฉพาะ เพื่อต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ด้วย เช่น ระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีบทที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 217 (11) ที่วางระเบียบให้พนักงานสอบสวนมีหนังสือแจ้งไปยังสถานเอกอัครราชทูต หรือสถานกงสุลที่อยู่ภายในประเทศไทยโดยไม่ชักช้าหากมีการจับกุมชาวต่างชาติ ดังนั้น เพื่อให้หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูด และเข้าใจภาษาไทยได้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกับ ผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย จึงจำเป็นต้องมีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยเพื่อแปลกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอน สิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหาและจำเลยให้ผู้ต้องหา

และจำเลยทราบ และสามารถเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีอาญาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเองได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช. 2538 มาตรา 25 ที่มีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้แล้ว พบว่ามีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 แต่เพียงว่าให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล จัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูด และเข้าใจภาษาไทยได้โดยไม่ชักช้า ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้กว้าง ๆ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยครอบคลุมได้ในทุกขั้นตอน เช่น ในชั้นจับกุมไม่มีหลักเกณฑ์ให้มีการจัดหาล่ามให้กับผู้ถูกจับกุมทั้ง ๆ ที่ผู้ถูกจับกุมก็มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนของล่าม แม้ตามกฎหมายจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ล่ามโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด อยู่ระหว่างการดำเนินการร่างระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าว และกระทรวงยุติธรรม มีระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่ามตามที่ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ก็ตาม แต่สิ่งที่ควรจะต้องคำนึงถึงก็คือค่าตอบแทนของล่ามจะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม ตัวบุคคลที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ล่าม มาตรฐานและคุณสมบัติของล่าม จึงควรจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ ในการจ่ายค่าตอบแทนให้เหมาะสม และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนนี้ เนื่องจากมีหน่วยงานถึงสามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามและจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่าม จึงต้องมีการประสานงานกัน เพื่อให้มีมาตรฐานและแนวทางในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่ามเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติมาตรฐานและการตรวจสอบล่ามนั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายหรือระเบียบใด ๆ ที่กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ทั้ง ๆ ที่คุณสมบัติมาตรฐานและการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของล่ามเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะแม้จะมีการแก้ไขกฎหมายหรือออกระเบียบใดๆ กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยอย่างรัดกุมไม่มีข้อบกพร่อง หรือกำหนดค่าตอบแทนจำนวนที่เหมาะสมและสามารถหาบุคคลที่จะมาเป็นล่ามได้ก็ตาม ถ้าหากแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลย โดยที่ไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติและมาตรฐานของล่ามไว้ ปัญหาที่ตามมาก็คือ ถ้าบุคคลนั้นไม่มีความสามารถที่จะแปลถ้อยคำต่าง ๆ ให้ผู้ต้องหาและจำเลยเข้าใจได้ หรือไม่สามารถแปลถ้อยคำต่าง ๆ ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยพูดหรือแสดงออก

มาให้ทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลเข้าใจได้ก็เท่ากับการแต่งตั้งล่ามให้บุคคลนั้นไม่มีความหมาย ไม่สามารถรับรองและคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยได้ ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับ คุณสมบัติ และมาตรฐานของล่าม ก็เป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่งในการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหา และจำเลยตามที่ได้ศึกษาในบทที่ 4 นอกจากนี้ก็ไม่ปรากฏว่ามีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบการปฏิบัติงานของล่าม เพราะแม้จะมีการ กำหนดคุณสมบัติและมาตรฐานของล่ามไว้ แต่เมื่อมีการแต่งตั้งบุคคลนั้นเป็นล่ามแล้วหากไม่มีการ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของล่าม ไม่มีการกำหนดมาตรฐานแนวทางในการปฏิบัติงานของล่าม ก็จะทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าล่ามปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม ซึ่งจากการศึกษา กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาในบทที่ 3 ที่ผ่านมามีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติมาตรฐาน และการตรวจสอบล่ามไว้ ซึ่งควรจะนำมาปรับปรุงพัฒนาใช้กับประเทศไทยได้บ้าง นอกจาก การกำหนดในเรื่องคุณสมบัติ มาตรฐานและการตรวจสอบล่ามจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหาและ จำเลยแล้ว ในแง่ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลย การ กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางในเรื่องดังกล่าว ก็จะทำให้เจ้าพนักงานของรัฐผู้ปฏิบัติงานสามารถนำ มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เช่น ปัญหาในการ จัดหาล่ามที่มีคุณสมบัติ และมาตรฐาน ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 4 ได้รับการแก้ไขและทำ ให้ เจ้าพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามมีแนวทางและมาตรฐานในการจัดหา ล่ามที่มีคุณสมบัติและมาตรฐานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่เกิดปัญหาการใช้ดุลพินิจในการจัดหา ล่ามที่แตกต่างกัน เฉพาะตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งมากนัก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งจะเสนอแนวทาง และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในหัวข้อดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. หลักเกณฑ์ในการจัดหาล่ามและองค์กรที่มีหน้าที่ในการจัดหาล่ามควรจะมีหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากสิทธิของ ผู้ต้องหาและจำเลยในการมีล่ามเป็นสิทธิในการรับรู้กระบวนการพิจารณาประการหนึ่งหากผู้ต้องหาและ จำเลยไม่สามารถเข้าใจและพูดภาษาไทยได้ไม่มีล่าม ผู้ต้องหาและจำเลยย่อมไม่ได้รับการคุ้มครอง ในเรื่องสิทธิในการรับรู้กระบวนการ อันส่งผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายของ การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหาและจำเลย แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 แต่ก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในชั้นแจ้งข้อหา จึง ต้องเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในชั้นแจ้งข้อหาด้วย โดยอาจจะ ออกมาในรูประเบียบปฏิบัติของกรมตำรวจในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการจับกุมบุคคลที่ไม่สามารถ

พูดและเข้าใจภาษาไทยได้ เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีที่มีการจับกุมบุคคลที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุที่จับและสิทธิต่างๆ ที่บุคคลที่ถูกจับมีสิทธิได้รับตามกฎหมาย เช่น ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ถูกจับได้ก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาล่ามให้กับบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะเป็นการจัดหาล่ามให้เมื่อนำตัวผู้ถูกจับมาที่สถานีตำรวจแล้ว เมื่อจะต้องมีการแจ้งเหตุที่จับและสิทธิต่างๆ ปัญหาที่ตามมาก็คือ ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใดๆ รองรับในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในชั้นตอนนี้ เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมจะสามารถจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ล่ามในลักษณะเดียวกับพนักงานสอบสวนได้หรือไม่ เนื่องจากอยู่คนละชั้นตอนกัน และเจ้าพนักงานตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ก็อยู่กับคนละฝ่าย จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์กำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ถูกจับในชั้นแจ้งข้อหาแล้ว ในส่วนที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการจัดหาล่ามนี้ ก็คงมีอยู่ตามที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล แต่ก็ไม่มีระเบียบหรือแนวทางในการปฏิบัติว่าในแต่ละชั้นตอนนั้นต้องจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในขณะใดบ้าง ทำให้ในทางปฏิบัติเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐแต่ละคนที่จะใช้ดุลพินิจว่าจะจัดหาล่ามให้เมื่อใด ในขณะที่เกิดการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยไม่เท่าเทียมกัน ทั้งๆ ที่ผู้ต้องหาและจำเลยทุกคนมีสิทธิในการรับรู้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เกิดขึ้นต่อตนเองโดยเท่าเทียมกัน จึงควรมีการออกระเบียบเพื่อวางกฎเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติในเรื่องนี้ไว้ เช่น มีระเบียบกำหนดให้มีการสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลยเบื้องต้นในประเด็นบางเรื่องเพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจ การใช้ภาษาไทยของบุคคลนั้น เพื่อตรวจสอบถึงความจำเป็นว่าต้องมีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นหรือไม่ ซึ่งจะทำให้มีแนวทางและมาตรฐานในการใช้ดุลพินิจในการจัดหาล่ามเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีระเบียบภายในของแต่ละองค์กรเพื่อวางกฎเกณฑ์ แนวทางในการจัดหาล่ามว่าในแต่ละชั้นตอนนั้น ต้องมีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยในชั้นตอนใดบ้าง เช่น ในชั้นพิจารณาของศาล ต้องมีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยตั้งแต่ชั้นคัดฟ้อง ผ่ากััง อ่านและอธิบายฟ้องให้กับจำเลยฟังชั้นสอบคำให้การจำเลย

2. ค่าตอบแทนล่าม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 มีหลักเกณฑ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามซึ่งได้แก่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลจ่าย

ค่าตอบแทนแก่ล่ามตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยแต่ละหน่วยงานก็ดำเนินการเกี่ยวกับการออกระเบียบดังกล่าว เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีการกำหนดเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่าม โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ที่จะพยายามแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลย แต่วัตถุประสงค์นี้ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนเพื่อให้เหมาะสม และเป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ ทั้งหน่วยงานแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ในการจัดหาล่าม จ่ายค่าตอบแทนแก่ล่าม ต้องประสานงานกัน เพื่อให้มีแนวทาง มาตรฐานในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่าม ที่จัดหาให้กับผู้ต้องหาและจำเลยเป็นไปในแนวทางเดียวกันและเป็นจำนวนที่เหมาะสม

อนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่ามนี้นี้ เมื่อมีการเพิ่มเติมระเบียบให้มีการจัดหาล่ามในชั้นแจ้งข้อหา จึงต้องมีการเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงระเบียบการจ่ายค่าตอบแทนของกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ครอบคลุมไปถึงการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่ามในชั้นแจ้งข้อหาด้วย

3. คุณสมบัติและมาตรฐานของล่ามตามกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยของประเทศไทย ไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม ไม่มีการกำหนดมาตรฐานไว้ว่าบุคคลที่จะเป็นล่ามต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ต้องจบการศึกษาชั้นใด และมีความรู้ความสามารถเพียงใด ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ไม่ใช่การแก้ปัญหาโดยการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยเท่านั้น แต่ต้องดูจากผลของการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นล่ามว่ามีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้หรือไม่เพียงใด ล่ามต้องสามารถติดต่อสื่อสารกับ ผู้ต้องหาและจำเลยได้เข้าใจ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ ในภาษาสองภาษาอย่างดีคือภาษาไทย และภาษาของผู้ต้องหาและจำเลยเพียงพอที่จะสามารถแปลทุกถ้อยคำหรือกระบวนการพิจารณาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดให้ผู้ต้องหาและจำเลยเข้าใจได้และแปลทุกถ้อยคำที่ผู้ต้องหาและจำเลยพูด รวมทั้งกรียาทำทางที่ผู้ต้องหาและจำเลยต้องการแสดงออกมาเป็นถ้อยคำให้ทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล เข้าใจความหมายได้ จึงต้องมีการกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติและมาตรฐานของบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามไว้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติและมาตรฐานของล่ามก็คือ ต้องมีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถของล่าม ไว้ดังนี้ว่า ล่ามต้องมีความรู้ ความ

เชี่ยวชาญในภาษาอย่างน้อยสองภาษา คือภาษาไทยและภาษาของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ ทั้งทางด้านภาษาที่เป็นทางราชการ ภาษาท้องถิ่น ศัพท์แสลง ศัพท์เทคนิค คำหยาบคาย กริยาท่าทางที่แสดงออก ซึ่งการที่ล่ามจะสามารถแปลถ้อยคำหรือกริยาท่าทางที่แสดงออกเหล่านี้ได้ล่ามต้องได้รับการศึกษาอบรม การฝึกฝน การเรียนรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ทั้งภาษาไทยและภาษาของผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งอาจจะเป็นการเรียนด้านวิชาการจากหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในแต่ละภาษานั้น หรือ เป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ โดยไม่ผ่านการเรียนจากสถานศึกษา ล่ามต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สังคม วิถีทางของการดำเนินชีวิตของผู้ต้องหาและจำเลยอันจะทำให้มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการแปล และมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายเบื้องต้น สามารถอธิบายถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องหาและจำเลยตามกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยให้ผู้ต้องหาและจำเลยทราบได้ เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยเข้าใจและสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เสมอภาคกับผู้ต้องหาและจำเลยที่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ล่ามต้องมีความรู้ด้านกฎหมายคือ ภาษากฎหมายกับภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันไม่เหมือนกัน คำศัพท์บางคำอาจจะเหมือนกันแต่เมื่อใช้ในภาษากฎหมายความหมายอาจจะไม่เหมือนกับความหมายที่ใช้กันทั่วไป ล่ามจึงควรมีความรู้ด้านกฎหมายด้วย

นอกจากความรู้ความสามารถในด้านการแปลแล้ว ตัวบุคคลที่จะเป็นล่ามก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ในเรื่องคุณสมบัติของตัวบุคคลที่จะเป็นล่าม ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าควรจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามไว้ว่า ล่ามต้องเป็นกลาง จะต้องไม่มีประโยชน์ได้เสียในคดี ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับคู่ความหรือพยาน หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี ต้องไม่เคยเป็นหรือเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำด้านกฎหมายแก่คู่ความ ไม่เป็นหรือเคยเป็นทนายความของคู่ความในคดี หรือไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับบุคคลดังกล่าว เว้นแต่ในกรณีที่ไม่สามารถหาบุคคลอื่น ๆ ที่มีความรู้ ความสามารถในการแปลได้ ซึ่งในกรณีจะต้องมีการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะล่ามของบุคคลนั้นอย่างใกล้ชิดและระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบหรือการมีอคติในการปฏิบัติหน้าที่ บุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม ต้องสามารถทำงานเข้ากันได้กับบุคคลที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือในการแปล ทนายความ เจ้าพนักงานของรัฐและบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม

เมื่อมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติและมาตรฐานของล่ามข้างต้นดังนั้นก็อาจทำให้เกิดปัญหาในการจัดหาล่าม ดังนั้นผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา การฝึกอบรม การทดสอบ คุณสมบัติ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของ ล่าม

โดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็น “วิทยาลัยการยุติธรรม” ซึ่งสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมโดยตรงหรือหน่วยงานอื่นที่จัดตั้งขึ้น โดยเฉพาะโดยตรง เพื่อเป็นหลักให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยเรียกใช้บริการของล่ามจากองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงได้ มาตรฐานของล่ามในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญา ทั้งในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาลจะได้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน การจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบในการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยโดยตรงนี้ ต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนเกี่ยวกับคุณสมบัติของล่าม หลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรมล่าม การทดสอบความสามารถของล่าม องค์กรนั้นต้องรับผิดชอบดูแลในการให้การศึกษา การอบรม กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของล่ามซึ่งอาจจะทำในรูปแบบของการให้ประกาศนียบัตรรับรองความสามารถ โดยการประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมกับสภานายความ หรือกับสถานศึกษาที่มีหลักสูตรในด้านภาษาศาสตร์ เช่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันมีหลักสูตรในเรื่องล่าม โดยขอให้บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม หรือทำหน้าที่ให้การศึกษาอบรม และในส่วนตัวบุคคลที่จะเป็นล่ามควรจัดทำในรูปแบบของการรับจดทะเบียนขึ้นบัญชีเป็นล่ามที่ได้รับการรับรองแล้ว เช่น การขึ้นบัญชีเป็นผู้เชี่ยวชาญในฐานะเป็นล่ามของกระทรวงยุติธรรม เพื่อจะได้สามารถควบคุมดูแลคุณสมบัติ มาตรฐานของล่าม การปฏิบัติหน้าที่ของล่ามอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการตัดปัญหาอันสืบเนื่องมาจากเจ้าพนักงานของรัฐไม่สามารถจัดหาล่ามได้หรือจัดหาได้แต่ล่ามไม่มีคุณภาพ ไม่มีมาตรฐาน ไม่สามารถแปลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลเข้าใจได้ ปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้ต้องหาและจำเลยในความเป็นกลางของล่าม และเพื่อทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยโดยเท่าเทียมกัน

4. การปฏิบัติหน้าที่ของล่ามและการตรวจสอบล่าม

แม้จะมีการกำหนดคุณสมบัติ มาตรฐานของล่าม ตลอดจนองค์กรที่มีหน้าที่ในการควบคุมเกี่ยวกับคุณสมบัติและมาตรฐานของล่าม ตามที่ผู้เขียนเสนอแนะไว้ในข้อ 3 แล้วก็ตาม แต่หากไม่มีการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม และไม่มีการตรวจสอบล่าม วัตถุประสงค์ของการแต่งตั้งล่าม ก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม โดยมีความเห็นว่าควรมีระเบียบกฎเกณฑ์หรือลักษณะของประมวลจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของล่ามในการดำเนินคดีอาญา โดยแจ้งให้ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามทราบถึงระเบียบหรือจรรยาบรรณดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้

จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามได้ทราบว่าการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นล่ามอย่างไร เช่นล่ามจะต้องมีความเป็นกลาง ยุติธรรม ไม่เข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม หากไม่พร้อมที่จะเป็นล่ามต้องแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ ล่ามต้องแปลทุกถ้อยคำอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ถูกต้องโดยไม่มีการตก เติม อธิบาย หรือเสริมถ้อยคำ หากไม่สามารถแปลถ้อยคำได้ต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทันที ในกรณีที่มีการแปลถ้อยคำใดผิด แล้วล่ามมาทราบภายหลังต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทันที ล่ามต้องไม่เปิดเผยข้อเท็จจริง หรือความลับที่รับทราบมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม ล่ามต้องไม่ให้คำแนะนำด้านกฎหมาย ใดๆ แก่คู่ความในคดีทั้งก่อน หรือในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ หรือหลังจากปฏิบัติหน้าที่เป็นล่าม ต้องหลีกเลี่ยงการ ได้เคียงหรือทะเลาะกับคู่ความในคดี และล่ามต้องได้รับการแจ้งให้ทราบก่อนการปฏิบัติหน้าที่ว่าล่ามอาจมีความผิดทางอาญาหากเจตนาแปลความหมายของถ้อยคำใดๆ ผิด หรือเมื่อบุคคลใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นล่ามแล้วไม่ไปปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่มีเหตุผลสมควรเกินกว่าครั้งจะถูกลบชื่อออกจากการเป็นล่ามตามที่ได้จดทะเบียนไว้

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบล่าม นอกจากจะต้องมีองค์การควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของล่ามแล้ว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการแต่งตั้งล่ามต้องควบคุมดูแล สอดส่องการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม และควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้คู่ความที่เกี่ยวข้อง มีสิทธิในการคัดค้านล่ามหากเห็นว่าล่าม ไม่มีความเป็นกลาง มีอคติหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามได้ โดยให้เจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการแต่งตั้งล่ามมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจว่าข้อคัดค้านล่ามรับฟังได้หรือไม่หากรับฟังได้ก็ต้องแต่งตั้งล่ามคนใหม่ให้แทน หากรับฟังไม่ได้ก็ให้ล่ามคนเดิมปฏิบัติหน้าที่ต่อไป คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานของรัฐนั้นให้เป็นที่สุด

5. การสละสิทธิในการมีล่าม

ตามกฎหมายและระเบียบต่างๆของประเทศไทย ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการสละสิทธิในการมีล่าม แม้กฎหมายจะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่ไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยโดยให้มีการจัดหาล่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลย แต่สิทธิในการมีล่ามดังกล่าวก็เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ต้องหาและจำเลยเทียบเคียงได้กับสิทธิในการมีทนาย ดังนั้นถ้าผู้ต้องหาและจำเลยไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ ไม่ต้องการล่ามไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าควรจะมีการออกกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การสละสิทธิในการ มีล่ามของผู้ต้องหาและจำเลยไว้ เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้ต้องหา และจำเลย และเพื่อให้การดำเนินคดีทางอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องหาและ

จำเลย สละสิทธิในการมีล่่ามได้ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลได้จัดหาล่่ามอธิบายถึงเหตุที่ถูกจับกุม ข้อหา การกระทำที่ถูกฟ้อง และสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหาและจำเลยรวมถึงสิทธิในการมีล่่ามโดยความช่วยเหลือจากรัฐ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแล้ว โดยเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล ต้องจดบันทึกการสละสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและล่่ามลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เว้นแต่ในบางกรณีที่ล่่ามมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อการสอบสวนหรือต่อการพิจารณา เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาลเห็นถึงความจำเป็นดังกล่าว ก็มีอำนาจในการแต่งตั้งล่่ามเฉพาะในแต่ละกรณีนั้น เช่น ในการสอบคำให้การของผู้ต้องหาและจำเลยเพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้ต้องหาและจำเลยให้การอย่างไร

อย่างไรก็ดี ในประเด็นเรื่องการสละสิทธิในการมีล่่ามนี้ ผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยอาจเพิกถอนการแสดงเจตนาในการสละสิทธิในการมีล่่ามเมื่อใดก็ได้ แต่กระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ต้องหาและจำเลยสละสิทธิในการมีล่่ามนั้นไม่เสียไป และหลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลก็ต้องจัดล่่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยเพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่อไป ซึ่งหากเทียบเคียงกับสิทธิในการมีทนายความแล้ว แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยเพิกถอนการสละสิทธิในการมีทนายความก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติในชั้นพิจารณาของศาล หากจำเลยที่สละสิทธิในการมีทนายความร้องขอให้ศาลแต่งตั้งทนายความขอแรงให้ตามกฎหมาย ก็เป็นดุลพินิจของศาลที่จะแต่งตั้งทนายความให้ ดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดหาล่่ามให้กับผู้ต้องหาและจำเลยนี้ เมื่อผู้ต้องหาและจำเลยที่สละสิทธิในการมีล่่ามแล้วต้องการเพิกถอนการสละสิทธิในการมีล่่าม จึงควรมีการออกกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน เนื่องจากมีเจ้าพนักงานของรัฐหลายหน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาล่่าม จะได้ทำให้การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยได้รับการรับรองสิทธิในการรับรู้กระบวนการพิจารณาและสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย